บทที่ 10
การวิเคราะห์ข้อมูล

<u>วัตถุประสงค์</u> เพื่ออธิบายถึงปัจจัยสำคัญในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล คือ การวิเคราะห์ค่าของตัวแปรได้มาจากการรวบรวมข้อมูลเพื่อที่จะทราบลักษณะของตัวแปรพื้น ๆ แล้วนำผลจากการวิเคราะห์นั้นมาตีความ เพื่อหาคำตอบให้กับปัญหาการวิจัยนั่นเอง จุดสำคัญของการวิเคราะห์ข้อมูล คือ การหาความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลเรื่องต่าง ๆ ที่เก็บมา ข้อมูลจะเป็นหลักฐานยืนยันหรือพิสูจน์ว่า x กับ y สัมพันธ์กันหรือไม่เพียงใด

ขั้นตอนของการวิเคราะห์เริ่มแต่การนำข้อมูลหรือคำตอบที่ได้มาจัดระเบียบเป็นหมวดหมู่ ซึ่งเรามักจะเรียกว่าการจัดรูปข้อมูล หรือการกระทำกับข้อมูล (Data processing) ข้อมูลที่ได้มานี้ในตอนแรกเรียกว่าข้อมูลดิบนั้นจะเป็นข้อมูลที่มีจำนวนมาก และยุ่งยากแก่ความเข้าใจ จำต้องทำให้อยู่ในแบบฟอร์มง่าย ๆ แบบใดแบบหนึ่งเพื่อให้ง่ายแก่การอธิบายหรือทำความเข้าใจแล้วจึงนำข้อมูลที่จัดรูปแล้วมาจัดเรียงลำดับตามความต้องการเพื่อให้ง่ายต่อการวิเคราะห์ การเปลี่ยนรูปข้อมูลนี้ เราใช้ความรู้ในการจัดกลุ่มทางสถิติ

ในการจัดรูปข้อมูลนั้น เราจะต้องวางแบบไว้ก่อนเก็บข้อมูล ซึ่งจะอยู่ในแบบของการวิจัยว่าจะใช้แบบใด เมื่อเก็บข้อมูลแล้วจึงนำมาจัดส่งตามแผนที่วางไว้ ซึ่งมักจะทำเป็นตารางเปล่า (Dummy table) ไว้ก่อน

การจัดรูปข้อมูลนั้นขึ้นอยู่กับธรรมชาติของข้อมูลด้วยว่าเป็นข้อมูลชนิดใด ซึ่งโดยทั่วไปเราแบ่งข้อมูลเป็น 2 ชนิด

1. Categorical data หรือ discrete data หมายถึง ข้อมูลที่

มีลักษณะขาดตอน เช่น มา-ไม่มา ชาย-หญิง ชอบ-ไม่ชอบ เป็นต้น ซึ่งถ้าเทียบกับค่าของตัวแปรแล้วจะอยู่ในนามมาตรา และองศามาตรา (nominal and ordinal scales) การจัดรูปข้อมูลมักจัดในรูปอัตราส่วน (proportion) เช่น อัตราร้อยละ

2. Continuous data หมายถึงข้อมูลที่เราสามารถจัดได้ โดยไม่มีการขาดตอน (มีทศนิยมได้) เช่น ความสูง น้ำหนัก อายุ จำนวนเงิน ฯลฯ เป็นข้อมูลที่อาจวัดอยู่ในระดับอันตรมาตรา และสูญมาตรา (Interval and Ratio scales) การจัดรูปข้อมูลมักจัดในรูปของการวัดแนวโน้มเข้าสู่ศูนย์กลาง เช่น ตัว-กลางเลขคณิต มัธยฐาน ฐานนิยม และพิสัย ฯลฯ

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสองตัวหรือมากกว่าสองตัวอาจทำได้โดยการเปรียบเทียบจำนวนร้อยละ เปรียบเทียบค่าเฉลี่ย จนถึงการคำนวณค่าสหสัมพันธ์แบบต่าง ๆ

การเลือกใช้สถิติแบบใดในการวิเคราะห์ต้องพิจารณาว่าข้อมูลนั้นจัดอยู่ในระดับการวัด (level of Measurement) ระดับใด ระดับของการวัดตัวแปรแบ่งออกเป็น 4 ระดับ คือ nominal ordinal, interval และ ratio แต่ละระดับเหมาะกับสถิติต่างกัน ในการใช้สถิตินักวิจัยไม่จำเป็นต้องรู้สถิติอย่างนักสถิติ นักวิจัยเพียงแต่รู้ว่า การวิเคราะห์ข้อมูลของตนควรใช้สถิติอะไรเท่านั้นก็นับว่าเพียงพอแล้ว การคำนวณทางสถิติที่ยุ่งยากซับซ้อนอาจให้นักสถิติหรือใช้เครื่องจักรช่วยได้

จุดมุ่งหมายสำคัญในการวิเคราะห์ข้อมูลก็คือ การหาความสัมพันธ์ที่เป็นเหตุเป็นผลต่อกัน ระหว่างตัวแปร (Causal relationship) สำหรับการวิจัยที่ไม่ใช่เป็นการทดลอง วิธีพิจารณาว่าตัวแปรสองตัวหรือมากกว่าสองตัวมีความสัมพันธ์กันหรือไม่เพียงใด เป็นเรื่องที่จะต้องใช้เหตุผลประกอบกับหลักสถิติมาช่วย ในขั้นต้นพิจารณาจากตารางแจกแจงความถี่ ซึ่งประกอบด้วยสองตัวแปรคือ ตัวแปรอิสระ และตัวแปรตาม

(X และ Y) ตารางแสดงความสัมพันธ์ระหว่างสองตัวแปรสมมติมีลักษณะดังนี้ (ตามตัวอย่างความสัมพันธ์ระหว่างฐานะทางเศรษฐกิจกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาสตรี)

ตารางที่ 1 การมีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาสตรีจำแนกตามฐานะทางเศรษฐกิจ

การมีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาสตรี	ฐานะทางเศรษฐกิจ	
	สูง (N = 200)	ต่ำ (N = 300)
ร่วม	60%	40%
ไม่ร่วม	40%	60%
รวม	100%	100%

การวิเคราะห์โดยพิจารณาความถี่หรือร้อยละจะบอกเราได้เพียงว่าตัวแปรชุดนี้มีความสัมพันธ์กันหรือไม่เท่ากัน เราไม่อาจพูดได้ว่าความสัมพันธ์นั้นมากน้อยเพียงใด หรือมีความมั่นใจเพียงใด เรามีทางที่จะแสดงถึงความมั่นใจในความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรได้โดยการคำนวณค่าทางสถิติ เช่น โดยการทดสอบที่เรียกว่า Chi-Square Test และสามารถบอกถึงขนาดความมากน้อยของความสัมพันธ์ได้โดยการคำนวณค่าสหสัมพันธ์ (Correlation)

ความสัมพันธ์ระหว่าง X และ Y ที่พบในตอนแรกนั้น อาจเป็นความสัมพันธ์ลวง (squrious relationship) หรือความสัมพันธ์นั้นอาจมีเงื่อนไขบางอย่างแฝงอยู่ก็ได้ เช่น อาจมีตัวแปรหรือปัจจัยอื่นเกี่ยวข้อง เช่น มีตัวแปรอื่นเป็นสาเหตุ

ร่วมทำให้เกิด Y หรือตัวแปรอื่นเข้ามาแทรกระหว่าง X กับ Y หรือตัวแปรอื่น ๆ เป็นเงื่อนไขทำให้ความสัมพันธ์ระหว่าง X กับ Y เพิ่มขึ้นหรือลดลงก็ได้ การวิเคราะห์โดยการนำตัวแปรเข้ามาพิจารณาร่วมด้วยเรียกว่า การวิเคราะห์ตัวแปรหลายตัว (multivariate analysis) ตัวแปรอื่นที่นำเข้ามาวิเคราะห์เรียกว่า ตัวแปรทดสอบ (Test variable)

การนำตัวแปรทดสอบเข้ามาวิเคราะห์ หรือเรียกว่า การควบคุมตัวแปรที่สามทำได้โดย การแยกตารางเดิมที่เป็นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสองตัวแปรออกเป็นตารางย่อยตามประเภทของตัวแปรที่สาม เช่น จากตารางเดิม สมมติให้ระดับการศึกษาเป็นตัวแปรที่สาม ซึ่งนำมาทดสอบ เราจะได้ตารางใหม่ลักษณะดังนี้

ตารางที่ 2 การมีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาสตรีจำแนกตามฐานะเศรษฐกิจและระดับการศึกษา

การมีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาสตรี	การศึกษาสูง ฐานะทางเศรษฐกิจ		การศึกษาต่ำ ฐานะทางเศรษฐกิจ	
	สูง	ต่ำ	สูง	ต่ำ
	N = 120	N = 50	N = 80	N = 250
ร่วม	83%	60%	25%	36%
ไม่ร่วม	17%	40%	75%	64%
รวม	100%	100%	100%	100%

จากตารางข้างบนนี้ จะเห็นว่าเมื่อนำระดับการศึกษามาทดสอบปรากฏว่าความสัมพันธ์ระหว่าง X กับ Y เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม คือในกลุ่มผู้ที่มีการศึกษาสูงมีจำนวนร้อยละของผู้มีส่วนร่วมในกิจกรรมฯ มากกว่าผู้ไม่ร่วมในกิจกรรมฯ ไม่ว่าจะเป็นผู้ที่มีฐานะเศรษฐกิจสูงหรือต่ำก็ตาม และในกลุ่มที่มีการศึกษาต่ำไม่ว่ามีฐานะทางเศรษฐกิจสูงหรือต่ำ ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ไม่ร่วมในกิจกรรมฯ แสดงว่า ฐานะทางเศรษฐกิจไม่ใช่ตัวการทำให้คนร่วมหรือไม่ร่วมในกิจกรรมฯ แต่ตัวกำหนดการมีส่วนร่วมในกิจกรรมฯ คือ ระดับการศึกษา กรณีที่เป็นเช่นนี้เราสรุปได้ว่า ความสัมพันธ์ที่พบในตอนแรกระหว่างฐานะทางเศรษฐกิจกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมฯ นั้น เป็นความสัมพันธ์ลวง (spurious relationship) ที่เราพบว่าตัวแปรทั้งสองสัมพันธ์กันในตอนแรกความจริงเป็นเพราะผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสูงส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีระดับการศึกษาสูง และพวกที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีระดับการศึกษาต่ำนั่นเอง ระดับการศึกษาเป็นตัวกำหนดของทั้งฐานะทางเศรษฐกิจ และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาสตรี อาจโยงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้งสาม ดังนี้

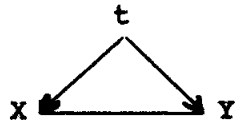

นอกจากตัวอย่างข้างต้น ตัวแปรที่สามอาจเข้ามามีส่วนทำให้ความสัมพันธ์เดิมเปลี่ยนไปเนื่องจากตัวแปรที่สามเป็นตัวแปรแทรก (intervening variable) ระหว่าง X กับ Y ลักษณะของตัวเลขในตารางจะเป็นทำนองเดียวกันกับตัวอย่างก่อน แต่แทนที่ t จะเป็นตัวกำหนด X และ Y มันกลับเข้ามาแทรกอยู่ระหว่างกลางดังนี้

$$X \longrightarrow t \longrightarrow Y$$

การตัดสินว่า t เป็นตัวแปรที่กำหนด X และ Y หรือเป็นตัวแปร

แทรกระหว่าง x กับ y นั้น ก็โดยพิจารณาจากเหตุผลที่ว่า t เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนหรือหลัง x บางกรณีตัดสินยาก เช่น ระหว่างระดับการศึกษากับฐานะทางเศรษฐกิจอาจมีผู้เห็นว่า ผู้ที่มีระดับการศึกษาสูงได้ต้องมีฐานะทางเศรษฐกิจดีเสียก่อน บางคนอาจเห็นว่าเมื่อมีการศึกษาสูงแล้ว จึงทำให้ฐานะทางเศรษฐกิจดีตามมา ตัวแปรบางตัวสามารถระบุได้โดยง่าย เช่น เพศ อายุ เชื้อชาติ ภูมิหลังทางครอบครัว เป็นต้น เหล่านี้ย่อมมาก่อนระดับการศึกษา ฐานะทางเศรษฐกิจหรือการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม การวิเคราะห์เกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้ สถิติไม่สามารถช่วยอะไรได้ ขึ้นอยู่กับเหตุผลของนักวิจัยเป็นสำคัญ

นอกจากนี้ตัวแปรทดสอบยังอาจเข้ามาเกี่ยวข้องในอีกลักษณะหนึ่งคือเป็นตัวแปรที่ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่าง x กับ y เพิ่มขึ้นหรือลดลงจากเดิม ตัวแปร t ไม่ได้ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่าง x กับ y หายไปเหมือนสองกรณีแรก แต่ t เป็นตัวที่ช่วยชี้ให้เห็นว่า x กับ y จะสัมพันธ์กันมากขึ้นหรือน้อยลงภายใต้เงื่อนไขอะไร เป็นการขยายรายละเอียดของความสัมพันธ์เดิม โดยการระบุเงื่อนไข (specification) เช่น อาจพบว่าฐานะทางเศรษฐกิจกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาสตรีมีความสัมพันธ์เด่นชัดยิ่งขึ้น เมื่อใช้อายุมาทดสอบหรือควบคุม

ตารางที่ 3 การมีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาสตรี จำแนกตามฐานะทางเศรษฐกิจและอายุ

การมีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาสตรี	อายุน้อย		อายุมาก	
	ฐานะทางเศรษฐกิจ		ฐานะทางเศรษฐกิจ	
	สูง	ต่ำ	สูง	ต่ำ
	N = 100	N = 120	N = 100	N = 180
ร่วม	80%	17%	40%	56%
ไม่ร่วม	20%	83%	60%	44%
รวม	100%	100%	100%	100%

จากตารางตัวอย่างนี้ จะเห็นว่า ความสัมพันธ์ระหว่างฐานะทางเศรษฐกิจกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาสตรีเด่นชัดขึ้นกว่าเดิมในกลุ่มผู้ที่มีอายุน้อย (เปรียบเทียบกับตารางที่ 1) แสดงว่า อายุเป็นตัวแปรตัวหนึ่งที่เป็นเงื่อนไขของความสัมพันธ์ระหว่างฐานะทางเศรษฐกิจกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาสตรี ถ้าหากนำตัวแปรอื่น ๆ มาทดสอบอาจพบว่า ตัวแปรบางตัวทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างฐานะทางเศรษฐกิจกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาสตรีลดน้อยลงก็ได้

การเลือกตัวแปรทดสอบว่าควรนำตัวแปรอะไรบ้างมาวิเคราะห์ขึ้นอยู่กับเหตุของผู้วิจัยเอง ผู้วิจัยต้องคิดวางแผนไว้ก่อนว่า มีปัจจัยอะไรบ้างที่จะเกี่ยวข้องกับ x และ y อาจกำหนดไว้ในตอนต้นสมมติฐาน หรืออาจไม่จำเป็นต้องเป็นสมมติฐาน แต่จะต้องคิดเผื่อไว้ และต้องเก็บข้อมูลเหล่านั้นไว้ด้วย

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติแบบพรรณา (Descriptive Statistics)

นักวิจัยนิยมใช้สถิติพรรณา (descriptive statistics) เช่น เปอร์เซนต์ (percentages) มัชฌิม (mean) ฐานนิยม (mode) มัธยฐาน (median) พิสัย (range) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) ช่วยในการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อสรุปลักษณะสำคัญต่าง ๆ ของกลุ่มตัวอย่าง และอธิบายหรือคาดลักษณะของประชากรที่ศึกษา

ร้อยละ (Percentage) เป็นระเบียบวิธีการทางสถิติที่ใช้ในการเปรียบเทียบอย่างหนึ่ง ซึ่งบางครั้งไม่สามารถที่จะวัดพฤติกรรม ทัศนคติ หรือคุณลักษณะบางอย่างได้โดยตรง แต่อาจจะคิดเป็นร้อยละได้โดยการกะประมาณจากตัวอย่างหรือข้อมูลที่มีอยู่ การใช้ร้อยละเพื่อดูการกระจายของตัวแปร และเพื่อนำเสนอข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างในแต่ละหมวดหมู่ของตัวแปร อย่างไรก็ดีการใช้ร้อยละสรุปเรื่องราวบางอย่างจากข้อมูล ควรต้องระมัดระวังพอสมควร เพราะถ้าใช้อย่างสุ่มเพื่อยไม่ระมัดระวัง อาจทำให้เกิดการตีความผิดจากข้อมูลสถิติได้มากเช่นกัน ในมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง มีนักศึกษาตายอดอยู่เพียง 3 คน และปรากฏว่าภายหลังนักศึกษาตายอด 1 คน สอบได้เกียรตินิยมอันดับ 1 ก็ไม่ควรจะเอาไปวิเคราะห์เพื่อสรุปว่า นักศึกษาตายอดมหาวิทยาลัยนั้น $33\frac{1}{3}$ % สอบได้เกียรตินิยมอันดับ 1 เพราะความหมายของร้อยละเรามักจะใช้สรุปสถานการณ์จากข้อมูลจำนวนมาก ๆ เช่น การวิเคราะห์อัตราการว่างงานของประชากรในเมืองใหญ่ การวิเคราะห์อัตราภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีในชนบท การวิเคราะห์ภาวะการถือครองที่ดินของเกษตรกรในจังหวัด การวิเคราะห์ผลการหยั่งเสียงประชามติของคนจำนวนมาก การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสาเหตุการตายของประชากร การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสาเหตุการย้ายถิ่นของประชากร เป็นต้น

ค่าเฉลี่ย (Average or mean) ในทางสถิติถือเป็นค่าที่วัดสภาพปานกลาง หรือแนวโน้มเข้าสู่ส่วนกลาง (Measure of central Tendency) ของข้อมูลเป็นตัวแทนของข้อมูลต่าง ๆ ซึ่งอาจจะเป็นจำนวนเลข จำนวนคะแนน จำนวนคน จำนวนอายุ ที่แสดงให้เห็นถึงค่ากลาง ๆ ของจำนวนเลขทั้งหมด หรือจำนวนคะแนนทั้งหมด เพราะในวงการสถิตินั้น บางครั้งเราอาจจะสรุปหรือย่อข้อมูลจำนวนมาก ๆ โดยการหาตัวแทนของข้อมูลที่เหมาะสมเพียงบางตัวขึ้นมาก็พอจะทำให้ผู้สนใจในตัวเลข หรือข้อมูลนั้น ๆ ได้ข้อสรุปโดยไม่ต้องเอาข้อมูลทั้งหมดไปดู และการรู้ค่าเฉลี่ยนี้จะทำให้ผู้ทำการศึกษาสามารถเทียบค่าต่ำของจำนวนตัวเลข หรือคะแนนในแต่ละหน่วยได้ โดยถือค่ากลางคือ ค่าเฉลี่ยเป็นมาตรการในการเปรียบเทียบ

ในทางสถิติเรามีวิธีการหาค่าเฉลี่ยเพื่อใช้สรุปย่อข้อมูลได้หลายวิธีที่สำคัญและใช้กันมากกับการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยข้อมูลทั่วไป ได้แก่

1. มัชฌิมเลขคณิต (Arithmetic Mean)
2. มัธยฐาน (Median)

ส่วนค่าเฉลี่ยอื่น ๆ ที่ใช้กันอยู่บ้างในบางกรณี คือ

3. มัชฌิมเรขาคณิต (Geometric Mean)
4. มัชฌิมฮาร์โมนิค (Harmonic Mean)
5. ฐานนิยม (Mode)

1. <u>มัชฌิมเลขคณิต</u> (Arithmetic Mean)

ในการศึกษาลักษณะใด ๆ ในทางสังคมศาสตร์ หรือแขนงวิชาอื่น ๆ ข้อมูลที่ได้ประกอบด้วยสังเกตต่าง ๆ กัน จำนวนมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับการทดลองหาม

กลางความแตกต่างของค่าเหล่านี้ จะมีค่าหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่าส่วนมากค่าทั้งหมดจะตกอยู่ใกล้เคียงกับค่านี้ ดังนั้นจึงเป็นเครื่องชี้ให้เห็นศูนย์กลางของลักษณะนั้น

มัชฌิมเลขคณิต (Arithmetic Mean) ซึ่งคำนวณได้จากผลรวมของค่าทั้งหมด หารด้วยจำนวนข้อมูล ถ้ามีข้อมูลอยู่ N ค่าซึ่งอาจเขียนแทนด้วย $X_1, X_2, X_3, \ldots\ldots\ldots X_n$ ค่าเฉลี่ยโดยมัชฌิมเลขคณิต (Arithmetic Mean) ของข้อมูลคือ

$$\bar{X} = \frac{X_1 + X_2 + \ldots\ldots\ldots\ldots + X_n}{N}$$

ซึ่งมักจะเขียนสั้น ๆ ด้วย

$$\bar{X} = \sum_{i=1}^{N} X_i/N$$

ในกรณีที่มีข้อมูลจำนวนมาก ๆ และได้มีการแจกแจงความถี่ของข้อมูลออกเป็นชั้นต่าง ๆ แล้ว สูตรที่ใช้ในการคำนวณค่าเฉลี่ยของข้อมูลโดยมัชฌิมเลขคณิต คือ

$$\bar{X} = \frac{f_1x_1 + f_2x_2 + \ldots\ldots\ldots\ldots + f_kx_k}{f_1 + f_2 \ldots\ldots + f_k}$$

ซึ่งมักจะเขียนสั้น ๆ ด้วย

$$\bar{X} = \frac{\sum_{i=1}^{k} f_ix_i}{\sum_{i=1}^{k} f_i}$$

ในเมื่อ $f_1, f_2, \ldots\ldots, f_k$ คือ ความถี่ของค่า $x_1, x_2, \ldots\ldots, x_k$ ตามลำดับ

ตัวอย่าง ข้อมูลต่อไปนี้เป็นข้อมูลเกี่ยวกับรายได้ต่อบุคคลของไทยในช่วง 5 ปี

(เหรียญสหรัฐ)

รายได้ต่อบุคคล				
พ.ศ. 2514	พ.ศ. 2515	พ.ศ. 2516	พ.ศ. 2517	พ.ศ. 2518
167	188	245	302	368

ที่มา : Monthly. Bulletin of Statistic ; United Nations; June 1977

ในที่นี้

$$x_1 = 167,\ x_2 = 188,\ \ldots\ldots\ldots\ldots x_5 = 368$$

และค่าเฉลี่ยโดยมัชฌิมเลขคณิตของรายได้ต่อบุคคลของไทยดังกล่าวในช่วง 5 ปี คือ

$$\bar{x} = \frac{167 + 188 + 245 + 302 + 368}{5}$$

$$= 254$$

ตัวอย่าง ข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนบุตรที่มีภายหลังการแต่งงานของสตรี 206 คน (ตัวเลขสมมติ)

จำนวนบุตรที่มี	จำนวนสตรีที่รายงาน
0	10
1	32
2	41
3	26
4	23
5	10
6	19
7	10
8	15
9	12
10	8
รวม	206

ถ้า x_i = จำนวนบุตรที่มี ซึ่งมีค่าได้ตั้งแต่ 0, 1, 2,....,10

f_i = จำนวนสตรีที่รายงาน

ค่าเฉลี่ยของ x's ซึ่งในที่นี้คือจำนวนบุตรที่มีโดยเฉลี่ยภายหลังการแต่งงานของสตรีดังกล่าว อาจหาได้จากสูตร

$$\bar{x} = \frac{\sum_{i=1}^{k} f_i x_i}{\sum_{i=1}^{k} f_i}$$

$$= 10(0) + 32(1) + 41(2) + \cdots\cdots\cdots + 12(9) + 8(10)$$

$$= 10 + 32 + 41 + \cdots\cdots\cdots + 12 + 8$$

$$= \frac{836}{264}$$

$$= 405 \quad \text{คน}$$

ตัวอย่าง ข้อมูลเกี่ยวกับปริมาณการขายโดยเฉลี่ยของร้านอาหาร 8 ร้าน ใน มหาวิทยาลัยรามคำแหง (ตัวเลขสมมติ)

ร้านที่	บริเวณการขายต่อวัน (บาท)
1	200
2	300
3	500
4	400
5	800
6	1300
7	900
8	600

ถ้าเฉลี่ยโดยมัชฌิมเลขคณิตได้

$$\bar{X} = \frac{200 + 300 + 500 + 4.0 + 800 + 1300 + 900 + 6.0}{8}$$

$$= 625 \text{ บาท/วัน}$$

ถ้าเฉลี่ยโดยมัธยฐานจะได้ค่าเฉลี่ย คือ

$$= \frac{500 + 600}{2}$$

$$= 550 \text{ บาท/วัน}$$

ซึ่งค่าที่อยู่ระหว่าง 2 ค่ากลางของข้อมูลชุดนี้คือระหว่าง 500 และ 600 บาท โดยพิจารณาจากการเรียงค่าจากน้อยไปหามาก คือ (200, 300, 400, 500, 600, 800, 900, 1300)

2. มัธยฐาน (Median)

มัธยฐาน (Median) หมายถึงค่าที่เมื่อเรียงค่าต่าง ๆ ตามลำดับจากต่ำไปหาสูงแล้ว ค่านั้นจะตกอยู่ตรงกลาง คือ จะมีค่าต่ำกว่าและสูงกว่าอย่างละครึ่ง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ค่าซึ่งแบ่งข้อมูลออกเป็น 2 พวกเท่า ๆ กัน โดยพวกหนึ่งมีค่าต่ำกว่านี้ และอีกพวกหนึ่งมีค่าสูงกว่านี้ ถ้าหากมีจำนวนเลขเป็นจำนวนคู่ Median เท่ากับ ค่าเฉลี่ยของค่า ซึ่งอยู่ตรงกลางสองค่า

ตัวอย่าง ข้อมูลเกี่ยวกับอายุการทำงานของอาจารย์มหาวิทยาลัย 14 คน เป็นดังนี้

1, 2, 3, 5, 4, 6, 7, 10, 8, 3, 6, 14, 4, 5

ถ้าวิเคราะห์อายุการทำงานโดยเฉลี่ยโดยมัธยฐานอาจทำได้โดยเรียงค่าของข้อมูลจากน้อยไปหามาก คือ

1, 2, 3, 3, 4, 4, 5, 5, 6, 6, 7, 8, 10, 14

และค่าที่แบ่งข้อมูลทั้ง 14 ตัวเป็น 2 ส่วนเท่า ๆ กัน ก็คือ "5" ซึ่งเป็นค่าที่ "7" ของข้อมูลเมื่อเรียงจากน้อยไปหามาก

ฉะนั้นอายุการทำงานโดยเฉลี่ยของอาจารย์มหาวิทยาลัย 14 คน โดยมัธยฐานจะได้ 5 ปี

แต่ถ้าใช้มัชฌิมเลขคณิตเป็นค่าเฉลี่ยจะได้

= 1 + 2 + 3 + 3 + ...+ 10 + 14 ปี

= 5.56 ปี

ซึ่งพออนุโลมได้ว่าไม่แตกต่างกันมาก

แต่ถ้าเป็นข้อมูลซึ่งมีค่าบางค่าที่สูงหรือต่ำผิดปกติ ค่าเฉลี่ยโดยมัธยฐานจะมีความเป็นตัวแทนได้ดีกว่าค่าเฉลี่ยโดยมัชฌิมเลขคณิต

3. ฐานนิยม (Mode)

ฐานนิยม (Mode) เป็นค่าที่แสดงความโน้มเข้าสู่ส่วนกลางอีกอย่างหนึ่ง อันหมายถึงค่าที่เกิดขึ้นบ่อยที่สุด

ตัวอย่างเช่น มีข้อมูลอยู่ 1 ชุด ซึ่งมีจำนวนข้อมูล 10 ค่า

1, 2, 3, 3, 4, 4, 4, 5, 5, 6

ในข้อมูลชุดนี้ ฐานนิยมเท่ากับ 4

แนวทางในการเลือกใช้ค่าเฉลี่ย (Average)

ในการเลือกใช้ค่าเฉลี่ยเพื่อสรุปย่อข้อมูลนั้น จำเป็นจะต้องทราบข้อดีและข้อเสียของค่าเฉลี่ยเหล่านี้เสียก่อน ซึ่งมีอยู่หลายประการด้วยกัน

มัชฌิมเลขคณิต (Arithmetic Mean)

ข้อได้เปรียบ

1. คำนวณได้ง่ายสำหรับข้อมูลทั่ว ๆ ไป
2. เข้าใจง่าย
3. ค่าของมัชฌิมเลขคณิตเป็นค่าที่แน่นอน
4. เหมาะสมสำหรับการเข้ากับการคำนวณในขั้นต่อไป

ข้อเสียเปรียบ

1. ต้องทราบค่าของข้อมูลทุกค่าจึงจะคำนวณได้
2. ค่าของมัชฌิมเลขคณิตจะตรงกับค่าที่เป็นจริงของข้อมูลเพียงไม่กี่ราย หรือไม่ตรงกันเลย

ประโยชน์

1. เหมาะสำหรับวัดค่าความเป็นกลางสำหรับข้อมูลที่มีค่าไม่แตกต่างกันมากนัก

มัธยฐาน (Median)

ข้อได้เปรียบ

1. คำนวณง่าย
2. เข้าใจง่าย
3. ไม่กระทบกระเทือนมากนัก เมื่อมีค่าที่สูงหรือต่ำผิดปกติในข้อมูล
4. ไม่ต้องใช้ค่าของข้อมูลทุกค่า

ข้อเสียเปรียบ

1. ไม่สามารถหาค่าของมัธยฐานได้จากข้อมูลที่มิได้จัดเรียงลำดับ
2. ไม่สะดวกในการใช้คำนวณสถิติอื่น ๆ เช่น การรวมค่าเฉลี่ยโดยมัธยฐานต้องหาใหม่หมด

ฐานนิยม (Mode)

ข้อได้เปรียบ

1. เข้าใจง่าย
2. สามารถหาค่าเฉลี่ยของฐานนิยมได้จากข้อมูลที่ได้จัดเรียงลำดับแล้ว
3. เป็นส่วนเฉลี่ยที่อาศัยเสียงข้างมาก

ข้อเสียเปรียบ

1. คำนวณได้ยาก
2. ไม่เหมาะสำหรับเข้าสมการคำนวณในขั้นต่อไป
3. ค่าของฐานนิยมเปลี่ยนไปตามขนาดของอันตรภาคชั้น

การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อสรุปย่อข้อมูล โดยการใช้ค่าเฉลี่ย (Average) ในกรณีที่ข้อมูลมีเป็นจำนวนมากเพียงอย่างเดียวยังไม่เพียงพอ เพราะว่าข้อมูลที่มีจำนวนมาก ๆ จะมีความแปรปรวนในค่าตัวเลขอยู่เป็นอันมาก ถ้าหากเราใช้ค่าเฉลี่ยเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอที่จะอธิบายให้เห็นสภาพความแปรปรวนต่าง ๆ ภายในชุดของข้อมูล ดังนั้นในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อสรุปย่อข้อมูล จึงจำเป็นต้องคำนวณค่าที่ใช้วัดความแปรปรวน (Variation) หรือกระจาย (Dispersion) ของข้อมูลนั้น ๆ กำกับไปด้วย ค่าเฉลี่ยด้วยค่าทางสถิติที่ใช้วัดความแปรปรวนของข้อมูลที่นิยมใช้กันมีอยู่ 2 ตัว คือ พิสัย (Range) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

พิสัย (Range) เป็นค่าที่ใช้วัดการกระจายหรือความแปรปรวนในค่าตัวเลขของข้อมูลที่ง่ายที่สุด และคำจำกัดความของพิสัยของข้อมูลชุดหนึ่งชุดใดคือ

พิสัย = ค่าสูงสุดของข้อมูล - ค่าต่ำสุดของข้อมูล

นั่นคือ

ถ้า $\{x_1, x_2, x_3, \ldots\ldots, x_n\}$ แทนค่าตัวเลขของข้อมูลชุดหนึ่งชุดใด

พิสัย = $X_{max.} - X_{min.}$

ตัวอย่าง ข้อมูล 3 ชุด ซึ่งมีจำนวนข้อมูลเท่ากัน คือ 7 ค่า

ชุดที่หนึ่ง : 19, 20, 22, 24, 26, 28, 32

ชุดที่สอง : 23, 24, 25, 25, 25, 26, 27

ชุดที่สาม : 25, 25, 25, 25, 25, 25, 25

พิสัยของข้อมูลชุดที่หนึ่ง = 32 - 19 = 13

พิสัยของข้อมูลชุดที่สอง = 27 - 23 = 4

พิสัยของข้อมูลชุดที่สาม = 25 - 25 = 0

ค่าพิสัยที่คำนวณออกมาจากข้อมูลทั้งสามชุด พอจะมีความหมายได้ว่า

ข้อมูลชุดที่หนึ่ง มีความแปรปรวนในค่าตัวเลขมาก เพราะฉะนั้นค่าของพิสัยจะใหญ่

ข้อมูลชุดที่สอง มีความแปรปรวนในค่าตัวเลขไม่มากนัก เพราะฉะนั้นค่าของพิสัยจะไม่ใหญ่นัก

ข้อมูลชุดที่สาม ไม่มีความแปรปรวนในค่าของตัวเลขเลย เพราะฉะนั้นค่าของพิสัยจะเป็นศูนย์

ฉะนั้น ในการวิเคราะห์เพื่อสรุปย่อข้อมูลจึงอาจจะใช้พิสัย (range) กำกับค่าเฉลี่ยไปด้วย ซึ่งจะทำให้ค่าสถิติทั้งสองค่าบอกความหมายจากข้อมูลได้ชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น การวิเคราะห์ราคาข้าวเปลือก 2 ปี ถ้าสรุปว่า

ปี 2526 ราคาข้าวเปลือกที่ชาวนาขายได้โดยเฉลี่ยทั้งปี = 2,220 บาท

พิสัย = 400 บาท

ปี 2527 ราคาข้าวเปลือกที่ชาวนาขายได้โดยเฉลี่ยทั้งปี = 2,100 บาท

พิสัย = 600 บาท

ก็พอจะทำให้ผู้สนใจใช้สถิติข้อมูลพอเข้าใจความหมายแตกต่างในภาวะราคาข้าวเปลือกได้ดีพอสมควร โดยไม่ต้องกลับไปดูข้อมูลรายละเอียด

ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เป็นเครื่องมือสำหรับใช้วัดการกระจายหรือความแปรปรวนของข้อมูลได้ดี และนิยมใช้กันมากในงานวิจัย วิธีการหาส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานทำได้ดังต่อไปนี้

ถ้า $X_1, X_2, X_3, \ldots\ldots, X_n$ เป็นข้อมูลชุดหนึ่ง

ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานหรือ Standard Deviation ของ X's ก็คือ

$$\sigma_X = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^{N} (X_1 - \bar{X})^2}{N}}$$

ในเมื่อ σ_X อ่านว่า(Sigma X) = standard deviation ของ X's

$$\bar{X} = \sum_{i=1}^{N} X_i/N = \text{Arithmetic mean ของ X's}$$

ข้อควรสังเกต ถ้าพิจารณาจากสูตรจะเห็นว่า standard deviation ของข้อมูลชุดหนึ่งชุดใด ก็คือ กรณีที่สองของค่าเฉลี่ยของกำลังสองของส่วนเบี่ยงเบนที่ X's อยู่ห่างจาก mean ของมันและถ้า X's มีความแปรปรวนหรือมีการกระจายมาก deviation "$X_i - \bar{X}$"

ซึ่งในแง่กราฟ ก็คือระยะที่ X_i อยู่ห่างจาก $\bar{X}$ ก็จะมีมากฉะนั้น

$$\sigma_X = \frac{\sum_{i=1}^{N} (X_i - \bar{X})^2}{N}$$

ก็จะมีค่ามากสำหรับข้อมูลที่มีความแปรปรวนมาก และมีค่าน้อยสำหรับข้อมูลที่มีความแปรปรวนน้อย (ดูรูป)

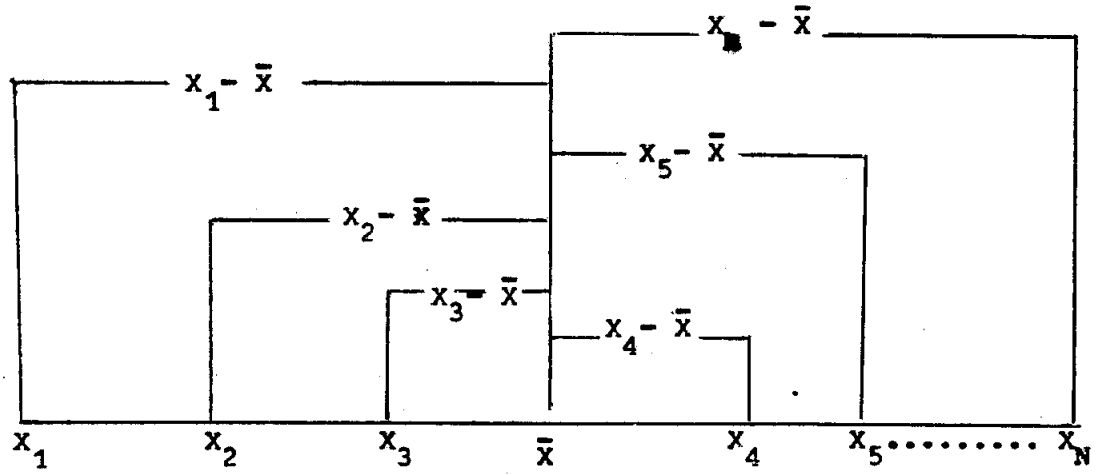

ในทางสถิติจึงใช้ "σx" เป็นค่าที่วัดการกระจายของข้อมูลได้อย่างกว้างขวาง เพราะมีความหมายทางคณิตศาสตร์อยู่มากกว่า ค่าที่วัดการกระจายอื่น ๆ

ตัวอย่าง ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ชุดที่หนึ่ง

$$\sigma_1 = \sqrt{\frac{(19-25)^2 + (20-25)^2 + (22-25)^2 + (24-25)^2 + (26-25)^2 + (28-25)^2 + (32-25)^2}{7}}$$

$$= \sqrt{13.5714} = 3.6065$$

ชุดที่สอง

$$\sigma_2 = \sqrt{\frac{(23-25)^2 + (24-25)^2 + (25-25)^2 + (25-25)^2 + (25-25)^2 + (26-25)^2 + (27-25)^2}{7}}$$

$$= \sqrt{1.4285} = 1.1951$$

และชุดที่สาม

$$\sigma_3 = \sqrt{\frac{(25-25)^2 + (25-25)^2 + \cdots\cdots\cdots\cdots\cdots + (25-25)^2}{7}}$$

$$= \sqrt{0} \qquad = 0$$

ซึ่งจะเห็นได้ชัดว่า ข้อมูลที่มีความแปรปรวน หรือการกระจายมากกว่าจะมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานที่ใหญ่กว่า และถ้าข้อมูลไม่มีความแปรปรวนเลย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานจะมีค่าเป็น 0

สำหรับการคำนวณค่า " x" จากข้อมูลที่มีการแจกจงความถี่แล้วอาจทำได้โดยหลักเกณฑ์เดียวกัน และสูตรจะอยู่ในรูป

$$= \frac{\sum_{i=1}^{k} f_i (X_i - \bar{X})^2}{\sum_{i=1}^{k} f_i}$$

การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการสถิติที่ไม่ใช้พารามิเตอร์ (Non-Parametric Method)

สถิติที่ใช้ในการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร มีมากมายหลายชนิด ซึ่งแต่ละชนิดก็เหมาะสมที่จะใช้กับข้อมูลและลักษณะการกระจายของข้อมูลบางประเภท แต่ที่นิยมใช้สำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ได้แก่

การทดสอบไคสแควร์ (Chi-Square Test) เป็นระเบียบวิธีการทางสถิติที่ใช้ทดสอบความเป็นอิสระ (test of Indepedence) คือ ดูว่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสองตัวหรือดูความแตกต่างระหว่างตัวแปรสองตัวว่าต่างกันหรือเหมือนกันเพียงใด และใช้ทดสอบความมีนัยสำคัญทางสถิติด้วย (Test of Statistical of Significance) ในการวิจัยที่มีระดับการวัดของตัวแปร (level of measurement) เป็นนามสเกล (noninal scale) และอันดับสเกล (ordinal scale) และข้อมูลที่รวบรวมมาได้นั้นสามารถที่จะจำแนกคุณสมบัติของประชากรออกได้สองทางแล้ว การเลือกใช้ระเบียบวิธีการทางสถิติประเภทไคสแควร์ในการวิเคราะห์ข้อมูลจึงเป็นการเหมาะสม

สูตรทั่วไปของไคสแควร์ (Chi-Square)

$$X^2 = \frac{(O - E)^2}{E}$$

เมื่อ O = ค่าของข้อมูลที่รวบรวมได้ (observed value)

E = ค่าของข้อมูลที่คาดว่าจะเป็น (expected value)

$E = \frac{r.k}{N}$ = หมายความว่า คำนวณได้จากผลคูณของแต่ละ r ตามแถว (row) และแต่ละค่า k สดมภ์ (column) หารด้วยจำนวนทั้งหมด

Degree of Freedom

Degree of Freedom หมายถึง ระดับความเป็นอิสระของข้อมูล กล่าวคือ เป็นจำนวนค่าใน cell ที่เราสามารถหาค่าได้น้อยที่สุดแล้วสามารถหาค่าที่เหลืออยู่ได้

ยกตัวอย่าง เช่น d.f. = 2 แสดงว่าเราหาค่าใน cell เพียง 2 cell เราก็สามารถจะคำนวณหาค่าที่เหลือในแต่ละ cell ได้

สูตร d.f. = (r-1) (k-1)

r = จำนวน row

k = จำนวน column

ใช้ประโยชน์ในการเทียบค่าในตารางแสดงค่าความสัมพันธ์ต่าง ๆ หรือหมายถึง ความเป็นอิสระของข้อมูลในตาราง ใช้ในการหาค่า Chi-square เมื่อนำไปเปิดตารางค่า Chi-square ในระดับนัยสำคัญตามที่ต้องการจะต้องใช้ค่า d.f. ประกอบด้วย

หรือหมายถึงการสูญเสียอิสระภาพของข้อมูล เมื่อเราสุ่มตัวอย่างมาจากประชากรทั้งหมด ตัวอย่างที่สุ่มมาเป็นตัวแทนของประชากรนี้ ถือว่าได้สูญเสียอิสระภาพไป

ในความหมายว่า ความเป็นอิสระของข้อมูลในตาราง หมายถึงว่า ถ้าเราหาค่าของจำนวนในตารางเท่ากับค่า degree of freedom ก็สามารถหาค่าอื่น ๆ ในตารางที่ยังไม่หรามได้ แต่จะต้องหราบจำนวนรวมทั้งหมด และจำนวนรวมในแต่ละrow และ column ด้วย

ตัวอย่าง d.f. = 1 ถ้าเราทราบค่าเพียง 1 cell ในตารางก็สามารถหาค่าอื่น ๆ ได้

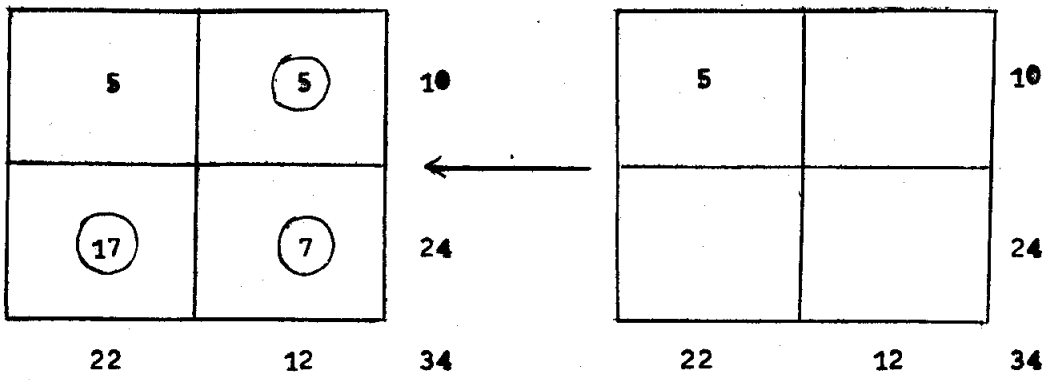

Degree of Freedom

Degree of Freedom หมายถึง ความเป็นอิสระที่จะแปรปรวนไปได้ของข้อมูล เป็นจำนวนข้อมูลที่ต้องการรู้ใน cell หนึ่ง ๆ ว่า จะต้องรู้ค่าข้อมูลใน cell เป็นจำนวนกี่ cell แล้วจึงจะสามารถคำนวณหาค่าตัวเลขลงใน cell ที่เหลือได้ ตัวอย่างเช่น จากข้อมูลเรื่องรายได้กับการศึกษาของคนมีข้อมูลเมื่อลงในตาราง cross tabulation จะมี cell ที่จะลงข้อมูลจำนวน 4 cell

รายได้ \ การศึกษา	สูง	ต่ำ	รวม
สูง	(20)		30
ต่ำ			70
รวม	60	40	100

จากตัวอย่างที่ให้ค่า total ของข้อมูลมา ถ้าใน cell เรารู้เพียง 1 cell คือ 20 (รู้ข้อมูลช่อง 1) แล้วอีก 3 cell ที่ไม่ทราบค่าก็สามารถคำนวณหาค่าออกมาได้

degree of freedom ของตารางนี้ = 1

ในกรณี R by C table คือมีจำนวน cell = 4 cell

จะหาค่า degree of freedom ได้จาก

$$d.f. = (r-1)(k-1)$$

(r = row, k = column)

เช่นมี row = 3, column = 4

$$d.f. = (3-1)(4-1) = 6$$

แสดงว่าเมื่อเรารู้ค่าตัวเลขใน 1 cell จาก 4 cell ก็สามารถคำนวณค่าที่เหลือลงในตารางได้ degree of freedom จะใช้ในการเปิดตารางหาค่า x^2, T-test เป็นต้น

Test of Independent

Test of Independent ใช้ทดสอบความเป็นอิสระแก่กันของตัวแปรที่มีระดับการวัด nominal ขึ้นไป (ใช้ได้ทุกชนิด) ขนาดที่จำนวนพอเหมาะคือตั้งแต่ 30 คนขึ้นไป และแต่ละ cell มีประชากรไม่น้อยกว่า 5

การทดสอบใช้ Chi-Square test(X^2) เพียงบอกความสัมพันธ์กันในระหว่างตัวแปรโดย

- บอกว่ามีความสัมพันธ์กันหรือไม่
- บอกว่ามีความแตกต่างกันหรือไม่ แต่บอกว่าแตกต่างกันเท่าไหร่ไม่ได้ ถ้าแตกต่างกันก็แสดงว่ามีความสัมพันธ์กัน

การทดสอบความเป็นอิสระต่อกัน เป็นการเปรียบเทียบความแตกต่างของสิ่งที่เราได้สังเกต (observation) กับการคาดหวัง (expectation) ว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญหรือไม่ (significance)

ในการทดสอบจะต้องทำเป็น Cross tabulation คือ เอาตัวแปร 2 ตัวมา cross กัน เป็นตาราง four - fold table

สูตร $X^2 = \sum \frac{(O - E)^2}{E}$

E = Expected Values ($E = \frac{O}{N} \times 100$)

O = Observed Values

สรุปแล้ว X^2 ใช้ทดสอบความสัมพันธ์และความแตกต่างแต่บอกขนาดความแตกต่างไม่ได้

เมื่อหาค่า x^2 ได้จากสูตรดังกล่าวข้างต้นแล้วให้นำค่าที่คำนวณได้ไปเปรียบเทียบกับตารางเพื่อเปรียบเทียบระดับความเชื่อมั่น

ถ้าค่า x^2 น้อยกว่าค่าในตารางแสดงว่า ตัวแปร 2 ตัว มีความสัมพันธ์กัน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

ในการแปลความหมายของค่าไคสแควร์ เพื่อทราบว่าผลต่างจะมีนัยสำคัญหรือไม่ ต้องอาศัยค่าไคสแควร์ที่ระดับความมีนัยสำคัญต่าง ๆ และในการดูจากตารางนั้นจะต้องหาค่าขั้นแห่งความเป็นอิสระ (degree of freedom) ด้วย โดยการใช้สูตร

$$d.f. = (r-1)(k-1)$$

ข้อจำกัดในการใช้ไคสแควร์เพื่อทดสอบสมมติฐานมีดังนี้

1. จำนวนของประชากรหรือตัวอย่างในแต่ละเซล (cell) จะต้องมีค่าไม่น้อยกว่า 5 และค่า N ไม่ต่ำกว่า 30

2. ค่าไคสแควร์ จะไม่สามารถบอกทิศทางหรือระดับความสัมพันธ์ได้

<u>แกมมา</u> (Gamma) เป็นระเบียบวิธีการทางสถิติที่ใช้สำหรับหาค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร 2 ตัว และสามารถบอกทิศทางขนาดความสัมพันธ์ของตัวแปรได้ว่าเป็นไปในทางบวกหรือลบ (Positive and Nagative assosiation) ใช้สำหรับตัวแปรที่มีระดับการวัดของตัวแปรเป็นอันดับสเกล (ordinal scale) ขึ้นไป และความถี่ของข้อมูลมีลักษณะการกระจายแบบปกติ (normal distribution)

สูตรทั่วไปของแกมมา

$$\text{Gamma} = \frac{CP - IP}{CP + IP}$$

เมื่อ CP = Consistance pair

IP = Inconsistance pair

<u>ยูลส์คิว</u> (Yule's Q) เป็นระเบียบวิธีการทางสถิติที่บอกให้ทราบถึงทิศทางและระดับความสัมพันธ์ของตัวแปร โดยมีข้อแม้ว่าข้อมูลที่ได้จะต้องมีลักษณะเป็น Four-fold tables และอย่างน้อยระดับการวัดของตัวแปรเป็นอันดับสเกล (ordinal scale) และความถี่ของข้อมูลมีลักษณะการกระจายแบบปกติ (normal distribution)

สูตรทั่วไปของยูลส์คิว

$$\text{Yule's Q} = \frac{(B \times C) - (A \times D)}{(B \times C) + (A \times D)}$$

A, B, C, D เป็น four cells of the table

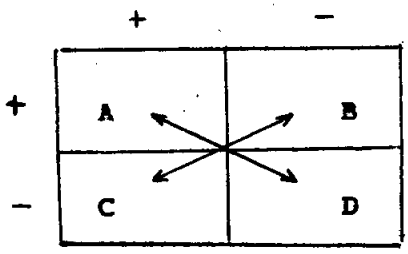

ค่าของกูลด์คิว และแกมมา มีเกณฑ์วัดระดับความสัมพันธ์ดังนี้

.70 หรือมากกว่า	ถือว่ามีความสัมพันธ์เชิงปฏิภาคในระดับสูงมาก (a very strong positive association)
+ .50 ถึง +.69	ถือว่ามีความสัมพันธ์เชิงปฏิภาคในระดับค่อนข้างสูง (a substantial positive association)
+ .30 ถึง + .49	ถือว่ามีความสัมพันธ์เชิงปฏิภาคในระดับปานกลาง (a moderate positive association)
+ .10 ถึง + .29	ถือว่ามีความสัมพันธ์เชิงปฏิภาคในระดับค่อนข้างต่ำ (a low positive association)
+ .01 ถึง + .09	ถือว่ามีความสัมพันธ์เชิงปฏิภาคในระดับแทบจะไม่มีความสัมพันธ์ (a negligible positive association)
	ถือว่าไม่มีความสัมพันธ์ (no association)
-.01 ถึง -.09	ถือว่ามีความสัมพันธ์เชิงนิเสธในระดับแทบจะไม่มีความสัมพันธ์ (a negligible negative association)
-.10 ถึง -.29	ถือว่ามีความสัมพันธ์เชิงนิเสธในระดับค่อนข้างต่ำ (a low nagative association)
-.30 ถึง -.49	ถือว่ามีความสัมพันธ์เชิงนิเสธในระดับปานกลาง (a moderate negative association)
-.50 ถึง -.69	ถือว่ามีความสัมพันธ์เชิงนิเสธค่อนข้างสูง (a substantial negative association)
-.70 หรือมากกว่า	ถือว่ามีความสัมพันธ์เชิงนิเสธในระดับสูงมาก (a very strong negative association)

<u>ตัวอย่าง</u> สมมติว่าท่านทำการวิจัยเรื่องหนึ่งและตั้งสมมติฐานว่า ประชากรที่มีการศึกษาสูง จะมีรายได้สูงกว่าประชากรที่มีการศึกษาต่ำ และท่านได้รวบรวมข้อมูลจากตัวอย่างของประชากรที่มีรายได้ในนิคมสร้างตนเองแก่งคอย จำนวน 407 ตัวอย่าง ดังต่อไปนี้

การศึกษา \ รายได้	สูง	กลาง	ต่ำ
สูง	9	26	13
กลาง	19	75	83
ต่ำ	16	56	110

ก. ให้เลือกวิธีการทางสถิติที่เหมาะสมพิสูจน์สมมติฐานที่ตั้งไว้จากข้อมูลข้างบน พร้อมทั้งอธิบายเหตุผลที่เลือกวิธีการทางสถิติ

ข. ให้ตีความค่าที่ได้จากการพิสูจน์ทางสถิติ

สมมติฐาน : ประชากรที่มีการศึกษาสูงจะมีรายได้สูงกว่าประชากรที่มีการศึกษาต่ำ

รายได้ / การศึกษา	ต่ำ	กลาง	สูง	รวม
ต่ำ	110(92.12)	56(70.21)	16(19.68)	182
กลาง	83(59.59)	75(68.28)	19(19.14)	177
สูง	13(24.29)	26(18.52)	9(5.19)	48
รวม	206	157	44	407

ก. ในการพิสูจน์สมมติฐานที่ตั้งไว้จากข้อมูลข้างบน ในที่นี้เลือกใช้การทดสอบ Chi-Square Test (X^2) ซึ่งเป็นการทดสอบหาความสัมพันธ์ของตัวแปรทั้งสองว่า มีความสัมพันธ์เป็นอิสระต่อกันหรือไม่ หรือดูความแตกต่างระหว่างตัวแปร 2 ตัวว่าต่างกันหรือเหมือนกันเพียงใด ซึ่งเป็นวิธีการของ Non-Parametric Method และใช้ค่าแถมมา เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร 2 ตัว และทิศทางของความสัมพันธ์นั้น เมื่อพบว่าตัวแปรทั้งสองมีความสัมพันธ์กันจริง เมื่อทดสอบ Chi-Square Test (X^2) แล้ว

เหตุที่เลือกใช้การทดสอบแบบ Chi-Square Test (X^2) และค่าแถมมา เพราะข้อมูลที่ได้มาเป็นข้อมูลที่มีลักษณะดังนี้คือ

(1) เป็นข้อมูลที่มีระดับการวัดในระดับ Ordinal Scale

เป็นที่ยอมรับกันว่า เมื่อใช้แกมมาวัดความสัมพันธ์ของตัวแปรอย่างน้อยที่สุด ตัวแปรทั้งสองต้องเป็นข้อมูลที่มีระดับการวัด Ordinal Scale ซึ่งเป็นระดับการวัดที่บอกเพียงความแตกต่างว่ามีมากน้อยเท่าใด

(2) มีจำนวนข้อมูล หรือ N มากกว่า 30 และในแต่ละ cell ของตารางมีค่ามากกว่า 5 ขึ้นไป

Chi-square เป็นการทดสอบหาค่าความสัมพันธ์ของตัวแปร 2 ตัว โดยใช้หลักของความน่าจะเป็น ซึ่งเหมาะสมกับลักษณะของข้อมูลที่ได้มามาก เพราะข้อมูลที่ได้มาบอกค่าสังเกต (O_{ij}) ได้ เมื่อหาค่าของความน่าจะเป็นที่คำนวณได้ (E_{ij}) ก็สามารถจะใช้สูตร

$$x^2 = \frac{(O_{ij} - E_{ij})}{E_{ij}}$$

O = ค่าของข้อมูลที่รวบรวมได้

E = ค่าของข้อมูลที่คาดว่าจะเป็น

$$E = \frac{\text{row X Column}}{\text{total}}$$

คำนวณหาความสัมพันธ์ของตัวแปรทั้งสองได้ และเป็นวิธีการที่ไม่ยากเกินไป ส่วนแกมมานั้น เป็นการหาความสัมพันธ์ของตัวแปร จะบอกระดับและทิศทางความสัมพันธ์แก่ผู้วิจัยได้ จากสูตร

$$\text{Gamma} = \frac{CP - IP}{CP + IP}$$

ดังนั้นจึงเห็นว่า วิธีการเลือกใช้มีความเหมาะสมในการทดสอบสมมติฐานข้างต้น

การทดสอบสมมติฐาน

$$x^2 = \frac{(O_{ij} - E_{ij})}{E_{ij}}$$

$$= \frac{(110-92.12)^2}{92.12} + \frac{(56-70.21)^2}{70.21} + \frac{(16-19.68)^2}{19.68}$$
$$+ \frac{(83-59.59)^2}{59.59} + \frac{(75-68.28)}{68.28} + \frac{(19-19.14)^2}{19.14}$$
$$+ \frac{(13-24.29)^2}{24.29} + \frac{(26-18.52)^2}{18.52} + \frac{(9-5.19)^2}{5.19}$$

$$= 3.47 + 2.88 + 0.69 + 0.48 + 0.66 + 0.001 + 5.25 + 3.02 + 2.74$$

$$= 19.191$$

$$d.f. = (r-1)(k-1)$$

$$= (3-1)(3-1)$$

$$= 2 \times 2$$

$$= 4$$

ระดับนัยสำคัญ = 0.5

จาก d.f. = 4 ระดับนัยสำคัญ .05 เปิดค่า x^2 จากตาราง = 2.132 แสดงว่าค่า x^2 จากการคำนวณมากกว่า ค่า x^2 จากตารางใน d.f. = 4 ∴ ในการพิสูจน์สมมติฐานครั้งนี้ ผู้วิจัยยอมรับสมมติฐาน แสดงว่า การศึกษาและรายได้มีความสัมพันธ์กัน หรืออาจจะดีความว่า จากค่าที่คำนวณได้ โดย d.f. = 4 level of significance = 0.5 เมื่อเปิดตาราง Chi-square test ที่ d.f. = 4 level of significance = 0.5 แล้วได้ค่า = 2.132 ∴ ค่าที่คำนวณได้มากกว่าค่าในตาราง สรุปว่าตัวแปรทั้ง 2 ไม่เป็นอิสระต่อกัน แสดงว่า ทั้ง 2 ตัวแปรมีความสัมพันธ์กัน นั่นคือ การศึกษามีความสัมพันธ์กับรายได้

<u>จากตาราง</u>

รายได้ / การศึกษา	สูง	ต่ำ
สูง	119	96
ต่ำ	72	110

สูตร $\text{Gamma} = \frac{CP - IP}{CP + IP}$

CP = consistance pair

IP = inconsistance pair

$$\text{Gamma} = \frac{(199 \times 110) - (96 \times 72)}{(199 \times 110) + (96 \times 72)}$$

$$= \frac{13090 - 6912}{13090 + 6912}$$

$$= \frac{6178}{20002}$$

$$= 0.30$$

แสดงว่าตัวแปรทั้งสองตัว คือระดับการศึกษากับรายได้ มีความสัมพันธ์กันในทางบวก มีค่าแกมมาเท่ากับ 0.30 ซึ่งจัดว่ามีความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง

ข. <u>การตีความจากสมมติฐาน</u>

จากการทดสอบสมมติฐานพบว่า ประชากรที่มีการศึกษาสูงจะมีรายได้สูงกว่าประชากรที่มีการศึกษาต่ำ ผลการทดสอบพบว่า Chi-square เท่ากับ 19.191 ซึ่งในระดับนัยสำคัญเท่ากับ 0.05 และมีค่ามากกว่าค่า Chi-square จากตาราง แสดงว่า การศึกษาของประชากรมีความสัมพันธ์กับรายได้ของประชากร และค่าแกมมาเท่ากับ 0.30 แสดงถึงความสัมพันธ์ในทางบวก หมายถึง การศึกษาของประชากรสูงจะทำให้รายได้ของประชากรสูงตามไปด้วย แต่มีความสัมพันธ์กันในระดับปานกลาง แสดงว่า การเปลี่ยนแปลงการศึกษาของประชากรมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงรายได้ของประชากรต่ำ

การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการสถิติที่ใช้พารามิเตอร์ (Parametric Method)

เทคนิคในการวิเคราะห์ข้อมูลที่สูงขึ้นไป ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงฟังชั่นของข้อมูล ที่ใช้กันมาก คือ.-

1. Pearson Product - Moment Correlation
2. Partial Correlation
3. Regression Analysis

Pearson Product-Moment Correlation

The Pearson correlation coefficient (r) is used to measure the strength of a relationship between two variables, it also indicates the direction of the relationship by a plus or minus sign. The strength of the relationship from this statistical test indicates both the goodness of fit of a linear regression line to the data and, when r is squared, the proportion of variance in one variable explained by the other.

Mathematically, r is defined as the ratio of covariation to square root of the product of the variation in X (independent variable) and the variation in Y (dependent variable). The formula is:

$$r = \frac{\sum_{i=1}^{n} (x_i - \bar{x})\ (y_i - \bar{y})}{\sqrt{\left[\sum_{i=1}^{n} (x_i - \bar{x}^2)\right]\left[\sum_{i=1}^{n} (y_i - \bar{y}^2)\right]}}$$

where

x_i = the observation of variable x

y_i = the observation of variable y

n = number of observations

$\bar{x}$ = mean of variable x

$\bar{y}$ = mean of variable y

Partial Correlation Analysis

Partial correlation provides the researcher with a single measure of association describing the relationship between two variables while adjusting for the effects of one or more additional variables. Generally, partial correlation is a statistical method used to locate spurious relationships and to determine the existence of an intervening variable (Blalock, 1957).

A spurious correlation is defined as a relationship between two variables, independent (X) and dependent (Y), in which X's correlation with Y is solely the result of the fact that X varies along with some other variable (T) which is indeed the true predictor of X. In this case, when the effects of T are controlled or held constant Y no longer varies with X.

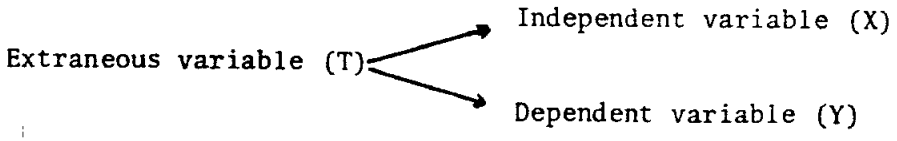

The distinction between the application of partial correlation in determining the spurious correlation and intervening variable is a logical and theoretical issue, not a statistical one. Instead of causing both X and Y, T may be an intervening causal link between them. That is, X may cause T, which in turn may cause Y. T is not limited to only one variable; in fact, there might be a group of variables intervening between X and Y. When the intervening variable is controlled the existing relationship between X and Y vanishes or is substantially reduced.

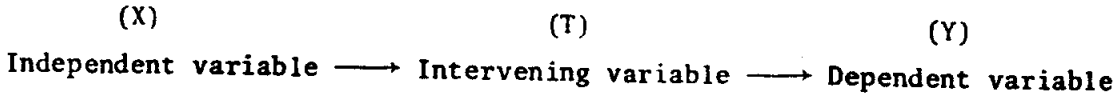

The basic formula for the computation of partial correlation is:

$$r_{ij \cdot k} = \frac{r_{ij} - (r_{ik})\,(r_{jk})}{\sqrt{1 - r_{ik}^2}\,\sqrt{1 - r_{jk}^2}}$$

where

k = control variable

i = independent variable

j = dependent variable

Regression Analysis

Regression analysis เป็นการวิเคราะห์ regression ซึ่งเป็นหลักเกณฑ์หรือแนวความคิดพื้นฐานของการหาค่าสถิติในแบบ parametric statistic ซึ่งใช้หลักการ Regression Analysis เป็นเกณฑ์โดยใช้การวิเคราะห์ จากค่า Parameter ซึ่งถือว่าเป็นค่าแท้จริงของประชากรทั้งหมดที่ทำการศึกษา และค่าสถิติที่ได้จะถือว่ามี power efficiency สูงมาก สามารถยืนยันได้หนักแน่นกว่าวิธีการหาค่าสถิติแบบ Non-Parametric Statistics ซึ่งใช้หลักเกณฑ์ของความน่าจะเป็น (Probability) ในการคำนวณหาค่าทางสถิติต่าง ๆ

การวิเคราะห์ regression จะวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของข้อมูล โดยใช้สมการเส้นตรงเป็นหลัก อาศัยสูตร คือ

$$Y = a + bx$$

ซึ่งเมื่อรู้ค่า X จะสามารถคำนวณหาค่า Y ได้

เมื่อคำนวณได้ค่า X และ Y แล้วก็สามารถคำนวณหาค่าความสัมพันธ์กันของข้อมูลตามวิธี Parametric Statistics โดยใช้สูตรหาค่า correlation (r)

สูตร $$r = \frac{\Sigma xy}{\sqrt{\Sigma x^2 \Sigma y^2}}$$

$$r = \frac{\Sigma xy - \frac{(\Sigma x - \Sigma y)}{N}}{\sqrt{\left[\Sigma x^2 - \frac{(\Sigma x^2)}{N}\right]\left[y^2 - \frac{(\Sigma y^2)}{N}\right]}}$$

ถ้าค่า regression เป็น + (Positive)
เส้น regression จะเป็น

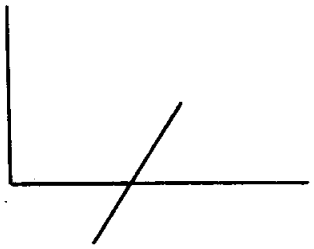

ถ้าค่า regression เป็น - (Negative)
เส้น regression จะเป็น

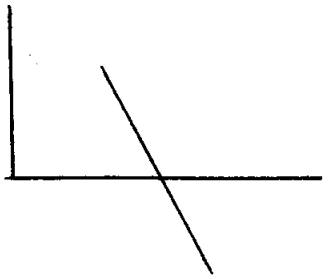

Regression Line

Regression line $y = a+bx$

ซึ่งมีลักษณะเป็นสมการเส้นตรง

เป็นเส้นตรงแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร X และ Y

ซึ่งอาจมีทิศทางบวกหรือลบก็ได้จากสมการนี้จะใช้คาดคะเนหรือทำนาย (Predict) ค่าของ Y (dependent variable) จากค่าของX (independent variable) กล่าวคือใช้ทำนายค่าของตัวแปรตาม โดยดูจากตัวแปรอิสระ

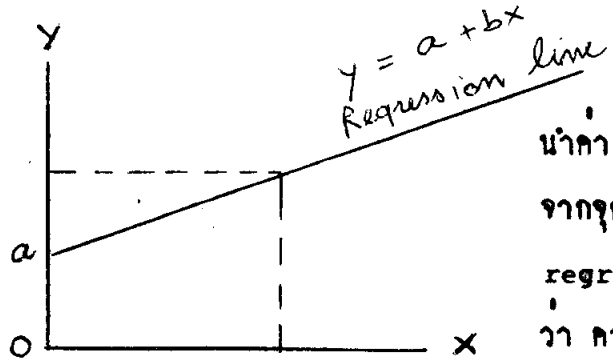

นำค่า Y มา plot graph จากจุดที่ plot อยู่ใกล้ ๆ regression line แสดงว่า คาดคะเนค่า Y ได้ถูกต้อง

จาก $y = a + bx$

a คือจุด intercept จุดตัดบนแกน y

b คือ slope (ความเอียงของเส้น,ความลาด)

$a = \bar{y} - b\bar{x}$

$b = \frac{\Sigma xy}{\Sigma x^2}$

x^2 = ค่า $(x - \bar{x})^2$

กรณี $b = 0$ การทำนายใช้ไม่ได้

b ใกล้ 1 การทำนายใกล้ความถูกต้อง

$b = 1$ การทำนายถูกต้องสมบูรณ์

(ถ้า $b = 0$, y = mean)